

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

ЗАВЕРШИНСЬКОГО ВАЛЕРІЯ ВАЛЕРІЙОВИЧА

на тему «СУЧАСНЕ ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ В
ГАЛЕРЕЙНО-ВИСТАВКОВОМУ ПРОСТОРІ:
КУРАТОРСЬКІ СТРАТЕГІЇ І ПРАКТИКИ»

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)
Спеціальність 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація

Галузь знань 02 – Культура і мистецтво

Ступінь актуальності теми дослідження.

Дисертаційна робота В. В. Завершинського присвячена актуальній і, попри наявність широкого кола суміжної літератури, далеко не вичерпаній проблематиці. Кураторство як практика є настільки само гнучким, багатовекторним і швидкоплинним явищем, як і сучасне мистецтво, що його породжує. Сучасний художній процес давно вийшов за межі парадигм, у яких можна виокремити єдиний магістральний рух, визначальний стиль чи усталену систему прийомів: він є принципово поліцентричним, відкритим до постійного переосмислення власних меж та інструментарію. Кураторська практика невіддільна від цієї рухомості – вона щоразу формується заново у відповідь на конкретний художній матеріал, інституційний контекст та історичний момент. Відтак теоретичне осмислення кураторських стратегій не може бути здійснене одного разу й назавжди: воно вимагає систематичного переосмислення, нових аналітичних підходів і актуалізації категоріального апарату. Саме тому тема дисертації не втрачає своєї актуальності навіть за умови зростання кількості публікацій у суміжних галузях. Дослідження пропонує типологічний і аналітичний інструментарій для вивчення галерейно-виставкового простору України 1990-х – початку 2020-х років, що є важливим як у науково-теоретичному, так і в практичному вимірі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Дисертаційне дослідження здобувача виконане на кафедрі теорії і історії мистецтв Харківської державної академії дизайну і мистецтв відповідно до плану роботи цієї кафедри і кафедри рисунка ХДАДМ по підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації та в межах держбюджетної теми «Сучасні проблеми

українського мистецтвознавства в контексті європейських студій» (державний реєстраційний № 0117U001521) та згідно з планом роботи кафедри теорії і історії мистецтв над темою «Історико-теоретичні аспекти українського мистецтвознавства доби постмодернізму: універсальне й специфічне» (протокол № 12 від 22.02.2022).

Достовірність наукових результатів дисертації забезпечується репрезентативною джерельною базою (225 позицій), залученням широкого масиву фактичного матеріалу (виставкових проєктів, каталогів, кураторських концепцій і художніх видань), а також коректним застосуванням комплексу методів, у тому числі компаративного аналізу.

Положення дисертації достатньо апробовані та обговорені на п'яти наукових та науково-практичних всеукраїнських та міжнародних конференціях. Предмет і об'єкт дослідження та ракурс обраної проблематики відповідають паспорту дисципліни 023 – образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. Отже, в дисертаційній роботі поставлене наукове завдання аналізу кураторських стратегій і практик у галерейно-виставковому просторі України в контексті розвитку сучасного образотворчого мистецтва виконано повністю, здобувач повною мірою оволодів методологією наукової діяльності.

Достовірність і новизна отриманих результатів.

Дисертаційна робота, отримані висновки, теоретичні положення є результатом самостійних досліджень здобувача, демонструють високий рівень обґрунтованості та об'єктивності. У роботі проаналізовано джерельну базу дослідження, розглянуті праці провідних науковців з обраної проблематики.

Наукова новизна роботи полягає у наступному:

розроблено авторську типологізацію концепцій художнього простору сучасної галереї (автореферентна, інструментальна, синтетична);

запропоновано класифікацію моделей кураторської репрезентації (наративна, персоналістична, проблемно-дискурсивна);

уточнено підходи до типологізації кураторських стратегій автономності, посередництва та співавторства стосовно українських практик;

розширено уявлення про роль художніх видань у продовженні виставкового висловлювання поза межами галерейного простору.

Наукові дослідження були виконані здобувачем на кафедрі теорії та історії мистецтва під керівництвом доцентки, кандидатки мистецтвознавства Чечик Валентини Вікторівни.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Завершинського В. В.

повністю відповідає вимогам, що застосовуються до наукових робіт здобувачів ступеня доктора філософії та затверджених в п. 5, п. 6 і п. 7 постанови Кабінету Міністрів України «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності. Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові співпадиння, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Завершинського Валерія Валерійовича є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, окреслено хронологічні та територіальні межі, методологію, наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію результатів і публікації.

У першому розділі – “Стан наукової розробки проблеми, джерельна база та методи дослідження” – здійснено огляд вітчизняних та зарубіжних досліджень з тематики виставкових і кураторських практик; визначено теоретико-методологічні засади дисертації; охарактеризовано джерельну базу, що включає фахову наукову літературу, каталоги виставок, матеріали арт-критики та візуальну документацію.

У другому розділі – “Типологія кураторських практик: західний досвід в контексті проблематики ролі, функцій та стратегій куратора” – проаналізовано три типи кураторських стратегій (автономності, посередництва, співавторства), виокремлено музейну та художню лінії становлення кураторства і обґрунтовано їх значення як аналітичної рамки для дослідження українського контексту.

У третьому розділі – “Стратегії і практики репрезентації сучасного образотворчого мистецтва в галерейному просторі України” – запропоновано типологізацію концепцій художнього простору галереї, розроблено класифікацію моделей кураторської репрезентації, досліджено феномен кураторського стилю та індивідуальних методологій, а також розглянуто художні видання як складову виставкової репрезентації.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Публікації здобувача відповідають вимогам до робіт зі спеціальності 023

“Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація”. Статті

опубліковано у фахових виданнях України, що входять до переліку МОН. Одна стаття написана у співавторстві з науковим керівником (Завершинський В., Чечик В.), де особистий внесок здобувача полягає в розробці теоретичних засад типології кураторських стилів і підготовці основного тексту. Рівень публікацій відповідає науковій новизні дисертаційного дослідження.

Таким чином, наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача та відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Недоліки, зауваження, дискусійні питання до дисертаційної роботи.

1. У дисертації поняття “стиль куратора” визначається як аналітична категорія, що охоплює принципи відбору творів, характер наративу і модель комунікації з аудиторією. Разом з тим залишається дискусійним питання: чи є кураторський стиль відносно стабільною індивідуальною методологією, чи він принципово змінюється залежно від конкретного виставкового завдання та інституційного контексту?

2. Характеризуючи роль куратора в експозиційно-виставковому процесі, автор виокремлює три основні позиції: куратор як самостійна фігура, як арт-менеджер та як співтворець. Запропонована типологія є аналітично зручною і структурно виправданою. Однак постає запитання: чи можливо у реальній кураторській практиці повністю відокремити одну стратегію від іншої? Чи мають ці позиції чіткі критерії та межі, що дозволяють розрізнити їх на рівні конкретного виставкового проекту?

3. Джерельна база дисертації характеризується певною асиметрією. Теоретичний розділ, присвячений західному досвіду, спирається на розгалужений корпус концептуальних праць (Б. О’Доерті, К. Бішоп, П. О’Ніл, Р. Сторр та ін.), тоді як аналіз українського матеріалу у третьому розділі переважно ґрунтується на публікаціях практиків — галеристів, кураторів-практиків, матеріалах арт-критики — і значно рідше на спеціалізованих теоретичних студіях. Така різниця у рівні теоретичного осмислення матеріалу помітна при переході від розділу 2 до розділу 3. Чим обумовлена ця ситуація?

4. Розділ, присвячений художнім виданням як засобу виставкової репрезентації, є цікавим і актуальним. Водночас викликає питання теоретичне обґрунтування

його включення до дисертації саме в контексті кураторських стратегій. Каталог, альбом, зін чи авторська книга є, як правило, супровідним або постекспозиційним продуктом виставки. За яких умов і в яких випадках художнє видання стає саме стратегічним інструментом кураторської репрезентації, а не лише технічним або документальним супроводом виставкового проекту?

5. У дисертації куратор постає активним суб'єктом формування експозиційного висловлювання. Це закономірно актуалізує питання про статус глядача в такій моделі. Якщо кураторський задум визначає логіку відбору творів, просторові рішення, наративну структуру і навіть комунікативні стратегії виставки — чи не виникає ситуація, за якої для глядача не залишається так званих “місць невизначеності”? Де, на думку автора, проходить межа між продуктивною кураторською концептуалізацією та надмірною регламентацією глядацького досвіду.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про дисертаційну роботу

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктор філософії Завершинського Валерія Валерійовича на тему «Сучасне образотворче мистецтво України в галерейно-виставковому просторі: кураторські стратегії і практики» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для мистецтвознавства, теорії й практики кураторської діяльності.

Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. №261 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №283 від 03.04.2019 р. та №502 від 19.05.2023 р., а також п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач Завершинський Валерій Валерійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Офіційний опонент:

Старший викладач кафедри
ТІМ НАОМА,
доктор філософії

Валерія Пітеніна

« 2 » листопада 2026 року

Підпис В.Пітеніна
Засвідчую
Начальник відділу кадрів
Вікторія Л.